

ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ
ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ
ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ
ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ

м. Київ, 13 березня 2025 року

Видавництво
«Юридика»
2025

УДК 342.5-048.35:341.38(477)(062.552)

А 43

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту правотворчості та науково-правових
експертиз Національної академії наук України
30 квітня 2025 року, протокол № 5*

Редакційна колегія:

Гриняк А. Б., Кот О. О., Купіна Л. Ф.

Відповідальний редактор:

Гусар О. А., Купіна Л. Ф.

**А 43 Актуальні проблеми модернізації змісту функцій
держави в умовах повоенного розвитку України : збірник
матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Київ,
13 березня 2025 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 304 с.**

ISBN 978-617-8574-05-5

13 березня 2025 року в Інституті правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України проведено науково-практичний круглий стіл «Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоенного розвитку України», в якому взяли участь представники органів державної влади, науковці та науково-педагогічні працівники. Видання адресоване державним службовцям, правоохоронцям, науковим та науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачам освіти, аспірантам, докторантам та всім, хто цікавиться проблемами модернізації змісту функцій держави в умовах повоенного розвитку України.

УДК 342.5-048.35:341.38(477)(062.552)

© Інститут правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України, 2025

© Видавництво «Юридика», 2025

© Автори, 2025

ISBN 978-617-8574-05-5

Перспективи модернізації системи нормативно-правового регулювання сфери оборони України	
Остапенко А. І.	203
Постмортальна репродукція як нова концепція модернізації функцій держави у сфері охорони репродуктивних прав людини	
Островська Б. В.	207
Модернізація зовнішніх та внутрішніх функцій держави в контексті перебудови національної космічної галузі	
Пічко Р. С.	211
Концептуальні особливості модернізації зовнішніх функцій держави в контексті повоєнного розвитку України	
Предместніков О. Г., Бехтер А. Р.	216
Охорона здоров'я як засаднича функція держави: традиція інтерпретації та перспективи вдосконалення реалізації	
Проневич О. С.	219
Консолідований текст нормативно-правового акта: поняття та значення для реалізації функцій держави	
Риндюк В. І.	224
Політичні та економічні інститути у процесі забезпечення фінансової безпеки держави	
Сакалюк Д. В.	228
Соціальна функція держави в сучасних умовах розвитку України	
Скоробагатько А. В.	232
Модернізація судової системи України як складова інституційних реформ для повоєнного відновлення	
Слуцька Т. І.	236
Державна політика у сфері науково-технічної діяльності у воєнний та повоєнний період задля відновлення України	
Смерницький Д. В., Тригубенко М. В.	240
Актуальні проблеми модернізації судової системи в умовах повоєнного розвитку України	
Смокович М. І.	244
Правове визначення оборонних функцій правоохоронних органів, які беруть участь у протидії збройній агресії	
Степанова Ю. П.	248

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Скоробагатько А. В.,

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри загальноправових дисциплін

Національного університету «Одеська морська академія»

м. Одеса, Україна

Основним завданням України як демократичної, соціальної, правової держави є забезпечення прав громадян на життя, здоров'я, гідність, працю, освіту та інші суспільні блага. Безумовно, фактична роль держави в нових умовах визначатиметься адекватністю відповідних механізмів, перш за все її функцій [1, с. 35]. Науковці визначають функції держави як основні (загальні) й постійні напрями (види) її діяльності, які реалізуються у визначених формах, за допомогою спеціальних методів, мають комплексний (синтезуючий), предметно-політичний і об'єктивний характер, чітко визначений зміст, свій об'єкт впливу, відображають і конкретизують сутність, завдання, соціальне призначення й цілі держави [2, с. 7]. Тобто функції держави – це конкретні, планові дії держави, спрямовані на задоволення потреб громадян на вирішення певних завдань, які постають перед державою та суспільством.

Функції держави, як і сама держава, є історичними явищами, а їх виникнення залежить від тих завдань, які ставить перед собою суспільство та держава на кожному етапі свого історичного розвитку. Вони постійно перебувають у взаємозалежності та взаємодії, причому між ними немає чіткої відмінної межі. Формування сучасної соціальної держави, становлення громадянського суспільства зумовлюють корекцію її функцій. Під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів у певній мірі змінюються і притаманні їм сутнісні ознаки. Так, на період впровадження режиму воєнного стану, з огляду на запровадження обмежень конституційних прав і свобод людини та громадянина, піддалися змінам окремі функції держави.

У складних умовах війни, внаслідок змін, що відбуваються в державі, значна частина населення відчула відсутність належного соціального захисту, що є негативним фактором – фактором нестабільності, який потребує свого вирішення на державному рівні. Важливе місце у цьому процесі відведено соціальній функції держави, яка передбачає активне втручання державних структур в соціальну сферу з метою забезпечення

добробуту громадян, соціальної справедливості та підтримки рівних можливостей для всіх. Тому цілком переконливим вважаємо судження І. Арістової, що виникнення соціальної функції держави – це об'єктивна закономірність державного розвитку, своєрідна реакція на новітні процеси суспільної еволюції, пов'язана з проблемами людського існування в умовах вільної, ринкової економіки. Стержнем цих проблем стали взаємовідносини держави і особистості [3, с. 19]. Дослідниця визначає соціальну функцію держави як один із напрямків діяльності держави, що полягає у створенні державою необхідних умов, які забезпечують гідне життя людини незалежно від її соціального стану, участі у виробництві сукупного національного доходу, а також належного правового механізму її соціальної захищеності відповідно до міжнародних стандартів [3, с. 21]. Доречно зробити акцент, що виникнення соціальної функції держави бере свій початок з зародження перших людських цивілізацій, коли ще філософи античності почали висувати ідеї про захист прав людини.

Соціальна функція держави належить до внутрішніх функцій, її сутність визначена у ст. 3 Конституції України. Згідно з цією статтею: Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [4].

Варто наголосити, що актуальність соціальної функції держави значно зростає внаслідок тривалої воєнної агресії РФ, оскільки об'єктом соціальної функції держави є людина, насамперед її життя та здоров'я. В умовах війни соціальна функція має виконувати такі основні завдання: забезпечити соціальний захист громадян – держава повинна гарантувати своїм громадянам мінімальні стандарти життя, які включають пенсії, допомогу по безробіттю, медичне обслуговування та інші форми підтримки; розвивати освіту і науку – держава повинна створювати умови для доступної та якісної освіти, що є основою для розвитку інтелектуального потенціалу нації; зберегти та удосконалювати систему охорони здоров'я – забезпечити доступ до медичних послуг для всіх верств населення, ефективно використовувати інфраструктуру охорони здоров'я та соціального забезпечення; забезпечити дотримання принципу рівних можливостей – державна політика повинна бути спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян незалежно від їх соціального статусу, статі, віку, національності чи інших ознак.

Відзначаючи роль соціальної функції необхідно враховувати, що ігнорування соціальних проблем може призвести до значних економічних втрат, тому соціальна політика держави, насамперед, має бути адекватною стану економіки. Крім того, доцільно розробити механізми та створити умови в державі, щоб усі соціальні функції, визначені Конституцією України, мали відповідне фінансове забезпечення. Кожен громадянин повинен долучатися до цього процесу шляхом загальновідомого інструменту – соціального страхування [1, с. 36].

Як бачимо, зміст соціальної функції охоплює доволі широкий спектр напрямів, а високий рівень потреби суспільства в ефективному розвитку соціальної сфери, з огляду на режим воєнного стану, вимагає від влади впровадження конкретних і дієвих механізмів соціального розвитку, які мають забезпечити гідний соціальний захист. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність модернізації функцій держави (передусім соціальної функції) як у воєнний, так і повоєнний період відновлення України.

Щоб соціальна функція держави була ефективною потрібні зміни не тільки в державі, а й у свідомості її громадян, оскільки в Україні, як зазначає Н. Єфтені, тривалий час переважала патерналістська модель соціального розвитку, за якої соціальний захист розповсюджувався на всі прошарки населення без винятку [5, с. 30]. За цієї моделі головний тягар щодо соціального забезпечення громадян лежав на державі. Певна річ, в умовах війни держава не спроможна повністю брати на себе відповідальність за добробут усіх громадян, тому сьогодні слід відмовитися від всебічного патерналізму. Відповідно, держава повинна забезпечувати основні соціальні гарантії громадянам, які найбільше потребують допомоги. Тому, цілком правильною є позиція Л. Ярової, яка зазначає, що одним з головних завдань сучасної соціальної політики має стати не повний переклад відповідальності за добробут на плечі індивіда, а створення трампліну для власної відповідальності [6, с. 215]. Загалом роль соціальної держави у житті сучасного суспільства має змінюватися. Настав час відмовитися від патерналістської моделі соціального розвитку і кожен громадянин повинен брати участь у цьому процесі відповідно до своїх можливостей.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що в соціальній державі соціальна функція – це цілеспрямована діяльність державної влади, спрямована на забезпечення соціальних прав громадян, поліпшення якості життя, розвиток інститутів соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та інших сфер, що безпосередньо впливають на добробут населення. Соціальна функція є багатосторонньою за змістом і масштабною за обсягом державного впливу. Головне її призначення полягає в усуненні або пом'якшенні можливої соціальної напруги в

суспільстві особливо в кризових ситуаціях, таких як війна, та у підвищенні соціальної ролі держави. Вона є похідною від соціальних завдань, які зобов'язана виконувати держава, а також засобом реалізації соціальних прав громадян.

Однак на сучасному етапі держава не виконує належним чином одну із основних своїх функцій – соціальну, оскільки ще не створила гідних умов існування для всіх членів соціуму, не забезпечила високих державних соціальних гарантій та стандартів, що підтверджує відсутність стабілізаційної й стимулюючої ролі держави в соціальній сфері. Ефективна реалізація державою соціальної функції можлива тільки через узгоджену діяльність інститутів держави і економічних суб'єктів шляхом забезпечення раціонального використання ресурсного потенціалу країни та за умови дотримання балансу інтересів держави та інтересів її громадян, вона, передусім, має бути рушієм у соціальній сфері та має формуватися на відповідних принципах.

Роль соціальної функції держави лише зростатиме в умовах повоєнного розвитку України. Оскільки повоєнний період для будь-якої країни – це час відновлення, стабілізації та пошуку нових шляхів для розвитку. Для України, що зазнала важких руйнувань внаслідок війни, повоєнний розвиток може стати не тільки викликом, а й можливістю для реалізації нових соціальних, економічних та політичних реформ.

Література:

1. Кравець Г. В. Соціальні функції держави: виклики та перспективи розвитку в сучасних умовах. *Науковий журнал «Політикус»*. Випуск 6. 2020. С. 34-37.
2. Бермічева О.В. Соціальна функція держави в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2002. 48 с.
3. Арістова І.В. Соціальна функція держави як визначальна категорія права соціального забезпечення України. *Форум права*. 2006. № 2. С.18-21. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06aivszu.pdf>
4. Конституція України / (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
5. Єфтені Н.М. Роль соціальної політики в становленні соціальної держави. *Соціологія: Перспективи*. 2016. № 1 (67). С. 27-32.
6. Ярова Л.В. Соціальна політика України в контексті європейської інтеграції: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 320 с.